

Siyasi İstikrar İndeksi (Sİİ)

Referans No: 130641

Siyasi Partilere Hazine Yardımının Kesilmesi

Özet: Siyasi partilere Hazine yardımı yapılırken kriterler yasama organınca hakça ve objektif tayin edilir. Fakat yardımı keserken kriterleri sadece Anayasa koyar, kesme kararını sadece AYM verebilir. Politikanın hukukla çerçevenme ve izalesi, Anayasa konusu ve münhasıran AYM'nin işlevidir. AYM'nin siyasi parti kapatma rejiminde işlevsellik ve etkinliği tavsatılmamalı, tek yargılamada kompartımanlı kapatma-yardım kesme dava mimarisinin bütünlüğü bozulmamalıdır. Siyasi sistem temel/merkezî hiyerarşik değerleri siyasi partilere dönük meşruiyet sorgulamasından yoksun kılınmış ve parasallaştırılmış yargılama mimarisine indirgenemez.

Siyasetin finansmanı doğrudan halka dayanmalı, finansmanın bileşimi anonim denebilecek ölçüde yaygın, yaygınlığın dağınıklığı yüksek (misal İşçi Parti=işçi sendika üyeliği gibi değil, her kesimde dağınıklık kastedilmektedir), düşük miktarda ödenti/aidat/bağış/sair), mümkünse düzenli aidat ödemeli, kitlevî cihetten izlenebilen açık ve net işleyişte olmalıdır. Siyasetin finansmanında açık işleyiş yanında denetimli mali yapılanma, düzenli raporlama elzemdir.

Halkın halk tarafından “öz finansmanı” halk için yönetimi düstur addedilmeli’. Gelişmiş demokrasilerde dahi siyasetin finansmanı problemlidir, paranın kaynağı izlenemez haldedir. Türk siyasi sisteminin fasılda öngörüsü yüksek, Rusya, Suud, Çin ve İsrail’in gelişmiş demokrasilerde siyasetin finansman üstünden müdahaleleri küresel tehdit görülmektedir.

Sivil toplum nisbi güçsüz, siyasetin meşruiyet ve işlevselliği dalgalı ve çekişme konusu, siyasi örgütlenme ve kurumlaşma becerisi nispi düşüğe, siyasetin sosyolojisi segmental yahut alt-topluluklara aşırı dayalıysa, siyasi partilere devlet/hazine yardımı kaçınılmazdır. Siyasi partilerin kurumlaşma beceri

ve düzeylerini kollamak, demokratik öngörü ve hassasiyetin tecrübî yanında akılcı zeminidir.

Kadro yerine kitle partilerinin öne çıkmaları, politik genel katılma ve gönüllü katılma parametrelerinde ağır düşüşler, parti üyelik sayı ve iştiyakında ağır düşüşlerle aidat yitimleri malumdur. Sivil toplum ve şirketler kesiminde siyasetin finansmanından uzak durma ve bunu kurumlaşma ölçütü haline getirmeleri, yüz yüze etkileşim yerine medyanın artan gücü ve muazzam pahalılaşması ortadadır.

Siyasi partilerce geniş kitlelerle mecburen çift yönlü güçlü ve kesintisiz iletişim tesisi, etkili teşkilatlanma ve propaganda yeteneği, yüksek medya harcaması gerektirici. Toplum ve iletişim evreni karmaşık ve hızlı hale geldikçe iletişim ve politik mesaj düzeni de buna paralel hale gelmektedir. Kurumsal ve uzmanlaşmış işleyişler, siyasi partiler için vazgeçilmezdir. Tümü kamucu finansmanı gerekli kılmıştır.

Avrupa Konseyi Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu (Venedik Komisyonu) “Parti Finansmanına İlişkin Rehber ilkeler” kabul etmiştir. Komisyon kamucu finansmanı kabul edip işlevsel görmekte, temsiliyet ve kapsayıcılığı, fırsat eşitliğini gözetmektedir. Yasama organının periyodik güncelleme ve objektif kriterlerini aramaktadır. Kabaca; güçlü sivil toplumlu kuzey Avrupa aksında kamusal finansman düşük, güney Avrupa’da aksi caridir. Kuzey aksta düzenli, güney aksta düzenli ve artı olarak seçim yılında ek yardım mimarisi devrededir.

Ülkemizde siyasi partilere Hazine yardım temel gerekçesi üç ve nettir. İlk ve açık gereklilik; siyasi hayatın vazgeçilmesi siyasi partiler, Hazine yardımıyla, kamucu alanda mali cihetten yukarıda sayılan mahsurdan bağımsız/uzak kılınmak istenmiştir. Aksi düşünülün; siyasi partiler devlet yönetip politikaları şekillendirecek ve bunu dar/belli şahıs ya da grupların (*bunlar üstelik bölücü, kamu kudret niteliklerini reddedici vasıf kazanmaya açıklık kazanabilecekken*) mali destekleriyle yürütecekler! Olacak işleyişten değildir. Zaten zayıf yapısal

güçlülükte tesis etmiş kamucu sahada siyasi partileri bir de mali açıdan zayıf tutmak akıl kârı değildir.

Siyasi partilerin yukarıda açıklanan rollerini yerine getirebilmeleri için gerekli, yeterli maddi ve nakdî olanaklara sahip olmaları zorunludur. Milletvekili ve yerel yönetimler seçimlerine katılarak “millî iradenin” oluşmasını sağlamayı üstlenen siyasi partilerin yaşamalarına ve gelişmelerine halkın ilgisinin yeterli olmadığı durumlarda onları, çok partili demokratik düzenin gerekli kıldığı ölçüde devletçe yardım yapılmasından yoksun kılmak, onların paraca güçlü kimi kişi ve Kuruluşların etki ve baskısı altına düşme tehlikesi ile karşılaşmalarını istemek olur. Parti içi çalışmaların demokrasi esaslarına uygun olması zorunluluğunu zedeleyen böyle bir tehlike ancak devletin yardımıyla giderilebilir (AYM, E. 1988/39, K.1989/29,6/7/1989).

İkinci ve örtük gereklilik, Hazine yardımı, siyasi partilerin kurumlaşma becerilerini **merkezî ve denetimli** kılmaya yol açıdır. Siyasi partilerin gelir toplam ve dağılımlarına bakıldığında, kabaca, en az 3, ortalama 4/5 birim Hazine yardımı, 1 birim kadar parti il örgütlerinin ürettiği gelire dayalıdır. Bu yolla, Hazine yardımı, siyasi partilerin genel merkez üstünlüğünü, il teşkilatları karşısında mali bağımsızlık ve üstünlüğünü temin edicidir. Mevcut Hazine yardım eko-politiğinin dışarıya ve teşkilatlara dönük lider kollayıcı olduğu ifade edilebilir.

Hazine yardımının siyasi partilerin organizasyonunu merkezî-denetimli hale getirmesi, ilk bakışta belli klik ya da liderliği destekleyici, parti genel merkezlerinin, seçmen ve bilhassa yerel / sektörel / kesitsel liderlik yahut kanaat önderleriyle mesafeyi açıcı görünür. Doğrudur, kamucu destek maliyet hatta kötülüğünden biri de budur ve fakat eksiktir. Merkezî-denetimli kılınmış siyasi partiler, bu yolla, bölge ve illerden bağımsızlaşmakta, ülke sathında hem coğrafi hem türlü kesitsel yapılanmalardan bağımsızlaşarak güçlenmektedir. Hedef / maksat kısaca budur. Ki Anayasa ve Siyasi Partiler Kanunu merkezî değerlerinden biri siyasi partilerin ülke çağında örgütlenmesi ve tüm parti siyasi merkezlerinin Ankara’da olmasıdır. Bazen, *kaideli milli devlet*, bu tür ek gereklilikleri elzem kılıcıdır.

2000’lerden önce iktidar iddiası bulunan siyasi parti gelirlerinin yaklaşık %20’si bağışlardan kaynaklanmaktaydı. Yakın dönemde de benzer durum cari ve

fakat bağışların %90'ından fazlası il teşkilatlarıdır. İl teşkilatlarının bağışlara bağımlılığı misal Ak Parti'de en düşük, diğerlerinde yüksektir. İktidar potansiyeli bulunan siyasi partilerimizin genel merkezlerinin dışarıdan ve il teşkilatlarından mali bağımsızlığı kesindir. İl teşkilatlarının ayakta kalmak için hem genel merkeze hem de bağışlara bağımlılığı söz konusudur.

Üçüncü açık gereklilik, bizzat Hazine (kamu imkân ve kapasitesi kastedilmektedir) kaynaklıdır. Türkiye'de sivil toplum karşısında devlet, kitleler karşısında kamu gücü, piyasalar karşısında idare aşırı büyük / güçlü / tayin edicidir. Bu yüzden, kamu kudret ve kamucu imkân ve kapasiteyi yönetme gücünü eline almak, demokratik hukuk devlet prensibini hayata geçirtmede bunları istismar etmemeyi aslı şart haline getirir. Siyasi parti, en azından kurumsal olarak, kamu imkân ve kapasitesini istismara yönelmemek cihetinden Hazine yardımıyla dengeli, meşru menzilde daha kolay tutulabilir.

Bahsin zarurî diğer/ek dört unsuru, Türkiye'de siyasi partiler mevzuat aslı şartından biri, siyasi partiler yabancı devlet, uluslararası kuruluş veya şahıslardan yardım kat'iyen alamazlar. Bu aslı şart ihlal edildiğinde partiyi kapatma nerdeyse otomatik denebilecek tartışmasız yapıda düzenlenmiştir. Siyasi partiler ticari faaliyette bulunamazlar. Bu ilkenin bize göre mecburi uzantısı, ticari faaliyet manasına gelebilecek mal/mülk edinemez, faiz/kâr payı sair kazanamazlar. Üçüncüsü, siyasi partiler gelir ve giderlerini münhasıran siyasi parti faaliyetlerine hasretmek zorunda olup bunun dışında sistematik ödeme yardım, bağış, sair gider kalemi teşkil ettiremezler. Dördüncüsü; siyasi partilerin Cumhurbaşkanı adaylarına yönelik harcamalarının Cumhurbaşkanı adaylarına yönelik "hukukan özerk kampanya/finansman" yapısı itibariyle düzgün işletilmesi, parti-aday arası mali geçişliliğin denetimli kılınmasıdır.

Yatay örgütlenme denebilecek siyasi partilerle başka örgütlenmeler (sendika, dernek, vakıf, cemaat, terör örgütü sair) arasında etkileşim yönetimi kritiktir. Belli başka örgütlenmelerle siyasi partilerin etkileşiminin

hukukun izale edilmeli, varsa maddi yardım ilişkisinde; kanunilik, sistematikleşme, düzenlilik sair cihetten açıklık getirilmelidir.

Siyasi partilere yardım Anayasal düzenlemeden olup şartlarına, miktar ve dağılımlarına dair takdir yasama organındadır. Hazine yardımına hak kazanmak için seçimde %3 oy yahut %5, 7, 10 oy almak, yasama organının takdiridir. Siyasi partilere yapılacak Hazine yardımı politik kalabalıklaşmaya yol açmamalı, kalabalıklaşmayı teşvik edip desteklememelidir.

Politik kalabalıklaşma başkanlık rejimini destekleyen/rahatlatan değil çıktılarını ağır baskılayıcı, kalitesini düşürücü, maksadı hilafına dönüştürücüdür. En başarılı başkanlık rejim uygulamaları politik kalabalıklaşmayla eşleşmemekte, izahıtan varestedir. Hazine yardımında politik kalabalıklaşma gözetilmeli, %3 oyla Hazine yardımına hak kazanma düzenlemesiye aksinedir.

Şimdi öngörülen %5-7 yahut seçimde baraja referanslı kılınmış Hazine yardımı yerindedir. Barajla eşleştirilmiş Hazine yardım ölçütü ayrıca yerinde, barajı daha işlevsel hatta anlamlı kılıcıdır. Öte yandan, **Hazine yardım ölçütü olarak sadece seçimlerde oy yüzdesinin kullanımı, bununla yetinilmesi elzemdir.** Parlamentoda grup sahipliği/teşkili yoluyla Hazine yardımına hak kazanılmaması gözetilmelidir.

Siyasi partilere yapılacak Hazine yardımı yeterli olmalıdır; yani, partilerin hayatiyet ve devamlılıkları yapılacak yardımda gözetilmelidir. Buna mukabil, siyasi partilere Hazine yardımının kesilmesine dair düzenlemeler kanun değil Anayasa değişiklik konusudur. Anayasa madde 69, ilgili fıkrası şöyledir;

“Anayasa Mahkemesi, yukarıdaki fıkralara göre temelli kapatma yerine, dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasî partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar verebilir.

Düzenleme nettir; siyasi parti yardımı kesilecekse bunun şartlarının Anayasa’da bulunması, Anayasa’da bulunmayan/sayılmayan nedenlerle siyasi

parti yardımlarının kesilememesidir. **Anayasa’da mevcut olmayan düzenlemeyle, kanun koyarak siyasi parti yardımı kesilemezdir.** Bu da yetmez, siyasi partilere yardım kesilecekse bu sadece AYM nezdinde kararlaştırılmaya mümkündür.

Olağan mahkemeler fasılda devreye alınamazdır. Anayasa’da bulunmayan/sayılmayan misal “şu nedenlerle bu hallerde mahkemece alınan kararlar siyasi parti yardımı kesilebilir/askıya alınabilir” sair düzenleme Anayasa’ya aykırıdır. Yok, eğer Hazine yardımını kesmek için Anayasa’daki nedenler tekraren sayılacaksa gereksiz olma ötesinde salt AYM yerine başka mahkemeyi devreye alma yahut AYM elindeki esnekliği ve bütünlüğü (kapatma-yardım kesme karar bütünlüğü) ortadan kaldırılacaktır. **Siyasi partilere yardım yapılması hakkında kanun, yardım yapılması içindir, Anayasa’da bulunmayan yetki ihdas edip yapılan yardımların kesilmesine giremezdir.**

Ötesine geçmeyi siyasi parti yasaklama rejiminde sınırlı tutulmuş yargılama düzenini genişletme, AYM’yi siyasetin hukuklaşma işlevselliğinde ek sınırlama olarak görmekteyiz. Diğer yandan, siyasi partilere Hazine yardımını *olağan yargı yeri* kararlaştırılmasıyla kesip aynı partinin hukuku ihlal, demokrasiyi zehirleme kapasitesini sürdürmek, kamucu asli değerleri parasallaştırmaktır.

Oysa AYM uhdesinde mevcut siyasi parti kapatma/yargılama rejimi, kapatma ve yardım kesmeyi **aynı yargılamanın bileşeni** olarak birarada yürütmektedir. **Bu yolla AYM, önüne gelmiş kapatma davasında partinin kapatılmasa da meşruiyetinin gözden geçirilip eline (ve dolaylı olarak kamuoyu/seçmene, diğer siyasi partilere hitaben) bir yol haritasının verilebilmesini temin etmektedir.** İki yaptırım birarada tutulmakla, ayrılmaz addedilmekle maksat, yaptırım hafifletme değil, meşruiyetin gözden geçirilmesinde esneklik kazanmak suretiyle partiyi kapatmaksızın sistemde tutmaktır.

Hazine yardımının kesilmesiyle sınırlı taleple ika edilmiş davayla, siyasi parti kapatma rejiminden ayırık tutmak suretiyle düzenleme, kamucu alanı

parasallaştırmaktır. Anayasa'nın üstünlüğü ve bağlayıcılığı, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk milletine ait oluşunu reddeden siyasi parti iktidar iddia/kapasitesini sürdürecektir, Hazine yardımı alamayacaktır! **Merkezî/hiyerarşik temel değerler paraya indirgenip bağlantılı kılınmaz, politik müzakere konusu edilmezdir.** Siyasi partilerin meşruiyetiyle finansmanını ayrı ayrı addetmek, tek blokun ayrılmaz iki kompartımanını biri birinden ayırt etmektir.

Siyasi partiye *meşruiyetini sorguladım, bulgum şudur; meşru değilsin ama yardımdan yoksun olarak sistemde kal* demekle meşruiyetini sorgulamıyorum, sorgulayamıyorum, sadece yardım alıp almaman gereğini kararlaştıracacağım al ya da alamazsın demek aynı şey değildir. Hukukan değildir, politik olarak değildir, meşruiyet cihetinden de değildir. Kamucu aslî temel değerlerin ihlali söz konusuysa AYM yahut olağan yargısal faaliyeti Hazine'nin parasal savunmasına indirgemek, ayrıca sıkıntılıdır.

Bundan evvel, AYM, bahiste önceki iptal kararlarında Hazine yardımından mahrum kılınanın kılınmayan partilerle meşruiyet denetiminde farklılaşmayı reddetmiştir.

“Anayasa Mahkemesi, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 104. maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “Anayasa Mahkemesi, söz konusu hükümlere aykırılık görürse bu aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasi parti hakkında ihtar kararı verir. Bu yazının tebliği tarihinden itibaren altı ay içinde aykırılık giderilmediği takdirde, Cumhuriyet Başsavcılığı o siyasi partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için Anayasa Mahkemesine re'sen dava açabilir” hükmünü iptal etmiştir. Mahkeme, ihlara uymayan tüm siyasi partiler için öngörülen “devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakma”nın, devlet yardımı almayan siyasi partiler açısından infaz kabiliyetinin olmadığına dikkat çekmiştir. Mahkeme'ye göre, “(...) Bu durum, devlet yardımı almayan siyasi partilerin emredici hükümlere aykırı faaliyetlerinin yaptırımsız kalması sonucunu doğurduğundan, bu tür partiler

lehine **bir ayrıcalık** oluşturur. Diğer taraftan, 2820 sayılı Yasa uyarınca siyasi partilerin faaliyetlerini izleme görevi, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına ait bulunmaktadır. Bu çerçevede emredici kurallara aykırılık halinde, ihtar için Anayasa Mahkemesine başvurulması, ihtar kararına uyulmaması halinde ise, itiraz konusu kural gereğince, yine Anayasa Mahkemesinde dava açılması biçiminde devam eden bu görevin tüm siyasi partiler bakımından aynı şekilde yerine getirilmesi eşitlik ve tarafsızlık ilkesi gereğidir. Oysa itiraz konusu kuraldaki “açabilir” ifadesiyle, ihtar sonrası dava açılması konusunda Cumhuriyet Başsavcılığına sınırsız bir takdir hakkı tanınarak aynı durumda bulunan siyasi partiler hakkında farklı uygulama yapılmasına yol açılmaktadır. Açıklanan nedenlerle kural Anayasanın 10. maddesine aykırıdır, iptali gerekir.” Anayasa Mahkemesi, Esas Sayısı: 2008/5, Karar Sayısı: 2009/81, Karar Günü: 11.6.2009, R.G. Tarih-Sayı: 07.07.2009 - 27281.”

Yani, AYM meşruiyet kıstasının, **meşruiyet kıstasının kapatma-yardım kesme yargılama birlikteliğinde korunması**, bu kıstas ve birlikteliğinin **herkese eşit uygulanması** ve Hazine yardım kesinti yaptırımının bundan farklılaşma üretmemesine tam hassastır. Ki doğru olan da budur. Eğer, Hazine yardımı alanlarla almayanlar arasında yaptırım farkı hayatiyse meşruiyeti ihlal edenlerin kapatılma risk ve seçeneği bulunmaksızın yargılanmaları, ağır hukuki problemdendir.

Hazine yardımı almayan parti, hukuki cihetten sadece kapatma davasına maruz kalacakken yardım alana kapatma yanında sadece yardımdan mahrum kalma şeklinde sınırlı davayla hukuki kayırmaya yol açılmış olacaktır. Olağan ceza yargılamasında düşük mahsurlu hapis yatma risksiz öde-kurtul mantığı, siyasi parti kapatma rejimine kılıflı formatta sokulamamalıdır.

Ek fasıl bir; siyasi partilere Hazine yardımının kesilmesiyle sınırlı dava ikası, siyasi partileri, meşruiyetle tam rabıtalı kurumlaşma ve fiiliyat yerine finansmanını yedekleyen işleyişe yöneltebilecektir. Yukarıda temas edildiği üzere siyasi partilere Hazine yardımı ülke siyasi sosyolojisinde elzem, yüksek işlevselliktedir. **Ek faslı kapatalım.**

Ek fasıl iki; yukarıda anılan madde 69 gereği siyasi partilere Hazine yardımının kesilmesi Anayasa değişikliği gerektirirken bundan imtina edip kanunlaşmaya gitmek fark ve ayırt edilebilirdir. Bu durumda, Anayasa değişikliğinde halen yetersiz Parlamento siyasi çoğunluğunun muhalefetten destek istemesi gerekecektir. Bu durumda siyasi çoğunluk içinde HDP'ye kapatma dava ikasıyla fezlekeler şeklinde yol/yordam örtük çekişmesi, Hazine yardımından mahrumiyet oluşturma içerikli düzenleme sürecinde muhalefet onayı arama/aramama şeklinde eklemlenecektir. **Ek faslı kapatalım.**

Siyasi partilere Hazine yardımının kesilmesi, başka yönden, siyasi sistemin mevcut işleyişinde *askıya alınmış* siyasi parti kapatma rejiminin ne kadar işlevsel olduğunun örtük teyididir. **Uygulanmayan siyasi parti kapatma rejiminin** Hazine yardımını kesmek suretiyle ikame edilmesi, yetersiz olmak, eldeki mekanizmayı tavsatmaktan başka **etkili ve fiiliyat değiştirici de değildir.**

Yüksek objektivitesi bulunan memurin muhakematı, idari vesayet ve siyasi parti kapatma rejimi yerine mevcutta uygulanan düşük objektivite kayyum atamaları, milletvekili yargılamaları, politik ritme dayalı, maksadı hilafına hizmet edici, Parlamento üstünde yük teksifiyle “siyaseti zehirleyen” siyasi partiye gereksiz yere meşruiyet ve inisiyatif transfer ettiricidir.

Saygılarımızla,

S Bilişim Danışmanlık

“Bu raporun barındırdığı ya da dayandığı bilgiler yazarlarının doğru ve güvenilir olduğuna inandığı kaynaklardan alınmış ve akademik denetime tabi tutulmuştur. Bununla birlikte üçüncü şahıslardan alınan hiçbir bilginin doğruluğu ve tamlığı bağımsız olarak onaylanmamış buna dair bir garanti verilmemiştir. Rapordaki ifadeler geleceğe dair güncel beklentiler temin edebilir ve doğrudan güncel veya tarihi bir gerçeğe ilişkin olmayan herhangi bir beyan içerebilir. İşbu ifadeler bilinen / bilinmeyen riskler, tereddüt ve kapsamlı olarak belirtilmemiş başka faktörler içerebilir. Bu rapora katkıda bulunanlar sürekli değişen bir çevrede faaliyet gösterdiğinden devamlı yeni risklerin ortaya çıkması doğaldır. Okuyucu bu ifadelere aşırı bir güven sergileyerek yatırım ya da ticari bir işlem yapmamaları için uyarılmaktadır. Raporun hazırlanmasına katkıda bulunanlar yeni bir bilginin doğuracağı sonucu müteakiben hiçbir ifade üzerinde halka açık bir güncelleme yapma zorunluluğu taşımaz. Raporu yazarlar bu bilgilerin kullanımına bağlı doğacak hiçbir zarar yahut kayıptan hiçbir şekilde sorumlu tutulamazlar.” Tüm hakları saklıdır. Bu raporun hiçbir parçası fotokopi, kayıt, bilgi depolama ve yeniden kullanımı mümkün kılacak araç / sistem dâhil olmak üzere alıntı yapılamaz, yeniden yayınlanamaz.